

Unitat 5

Bidimensió: Disseny Gràfic (2)

A la unitat 5 seguirem l'estudi del disseny bidimensional, ara endinsant-nos en els elements bàsics i estructurals de la comunicació visual que constitueixen un llenguatge propi, **el llenguatge visual**.

Índex de la unitat:

1. El llenguatge Visual.	[p2]
2. Elements bàsics del llenguatge visual.	
▪ El punt	[p3]
▪ La línia	[p4]
▪ El pla	[p8]
▪ El color	[p9]
▪ La forma	[p12]
▪ La textura	[p13]
3. Elements estructurals i compositius del llenguatge visual.	
▪ La repetició	[p15]
▪ L'ordenació	[p17]
▪ La composició modular	[p17]
▪ La simetria	[p19]
▪ El dinamisme	[p19]
▪ La deconstrucció	[p20]
4. La Composició.	[p20]

1. El Llenguatge visual

El **llenguatge** és la facultat humana de comunicar els propis pensaments o sentiments a un receptor mitjançant un codi lingüístic compartit.

El **llenguatge visual** és un sistema de transmissió de senyals, amb el que podem rebre i enunciar missatges mitjançant codis que no són ni orals ni escrits. Rebem a través de la vista i enunciem a través de la imatge.

Totes les imatges que veiem representades estan formades pels elements bàsics de l'expressió plàstica, que són els elements bàsics del **llenguatge visual**: el **punt**, la **línia**, el **pla**, la **textura** i el **color**. Aquests elements, sols o combinats, formen un llenguatge propi amb unes normes específiques per poder transmetre idees, sensacions o sentiments.

És un sistema de comunicació molt antic, podríem dir que és el llenguatge que neix de la reflexió i la fantasia. Quan l'ésser humà prehistòric té la necessitat de comunicar-se amb la resta d'humans, comença la vida social i es desenvolupa el llenguatge. Es creen les primeres paraules per transmetre idees...pedra, arbre, animal...i també comencen les primeres representacions plàstiques, amb elements del llenguatge visual: les primeres pintures rupestres.

El **llenguatge visual** està compost d'uns elements bàsics i uns altres estructurals i compositius:

- **Elements bàsics del llenguatge visual.**
  - *El punt*
  - *La línia*
  - *El pla*
  - *El color*
  - *La forma*
  - *La textura*

- **Elements estructurals i compositius del llenguatge visual.**
  - *La repetició*
  - *L'ordenació*
  - *La composició modular*
  - *La simetria*
  - *El dinamisme*
  - *La deconstrucció*

2. Elements bàsics del llenguatge visual

El llenguatge visual s'expressa a través de sis elements bàsics, el punt, la línia, el pla, el color, la forma i la textura.

Aquest elements, sols o combinats, constitueixen un llenguatge propi amb les seves normes específiques i permeten al dissenyador transmetre idees, sensacions o sentiments.

2.1. El punt

És l'element més simple i petit. Encara que habitualment es considera rodó, pot tenir la superfície i els contorns irregulars.

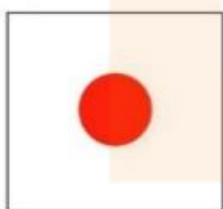
Es considera que una forma és un punt quan ocupa un espai molt menut sobre la superfície. Si sobrepassa una certa grandària en comparació a les altres formes que l'envolten, es considera un pla.

Capacitat expressiva del punt

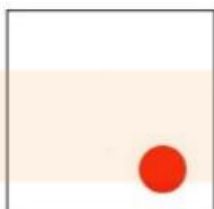
Un punt dibuixat sobre un suport o pla de paper atrau la nostra atenció i genera diferents tensions: centrals, diagonals, verticals, horitzontals, etc. Aquestes tensions produeixen sensacions variades: ordre i equilibri, inestabilitat, dinamisme, etc. Les diverses posicions d'un sol punt sobre el suport estructuren de manera senzilla l'espai del pla.

El punt té una capacitat il·limitada per a representar imatges i expressar idees i emocions per això s'usen diversos efectes visuals com la concentració, en què s'agrupen punts, o la dispersió, en què es distancien els uns dels altres.

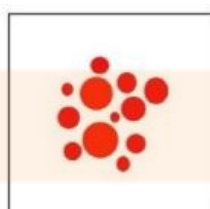
El punt té a més una gran força d'atracció visual, raó per la qual és molt eficaç com a element compositiu i com a signe d'indicació.

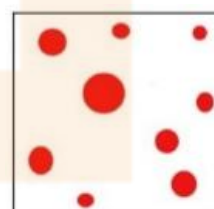
Ordre i equilibri

Moviment i inestabilitat

Agrupament

Dispersió

Capacitat tridimensional del punt

Variant adequadament les dimensions del punt les formes i els colors, es poden crear efectes de profunditat i volum.

wassily kandinsky *several circles*

2.2. La línia

La línia és un element gràfic que s'utilitza per construir formes i imatges de la mateixa manera que el punt. Si a partir del punt movem el llapis en qualsevol direcció, el resultat és una línia.

És l'element bàsic de tot grafisme i un dels més utilitzats, tenint tanta importància en una imatge com la lletra en un text, És la forma d'expressió més dinàmica i variada.

Està formada per la unió de diferents punts en successió, podent-se assimilar a la trajectòria seguida per un punt en moviment, per això té molta energia i dinamisme.

Les propietats d'una línia vindran definides per la seva gruixària, longitud, orientació (direcció) respecte a la pàgina, ubicació, la seva forma (recta o corba) i el seu color.

Segons quina és la trajectòria del punt, les línies poden ser rectes, corbes, trencades, ondulades, mixtes, obertes, tancades, etc.

Per dibuixar una línia geomètrica cal utilitzar eines de dibuix tècnic (escaire, cartabó, ...). La línia gràfica és més lliure i es pot realitzar amb materials molt diferents. La línia, el gruix, el color i la textura de la línia depenen dels materials i de la manera com s'usen.

Classificació de les línies

- **Línies simples:** són les formades per un sol traç, ja sigui recte o corb. Es perceben directament, d'una sola mirada.
- **Línies compostes:** són les que estan formades per dues o més línies rectes o corbes. Per visualitzar-les bé hem de desplaçar la vista en diferents direccions.

La línia en la **composició**

Les línies es poden traçar en distintes direccions: vertical, horitzontal i obliqua (inclinada). Cadascuna d'aquestes direccions té un valor expressiu diferent.

- **Línies horitzontals:** La direcció horitzontal produeix sensacions visuals d'estabilitat i de calma.
- **Línies verticals:** la direcció vertical comunica un moviment ascendent o descendent. Produeix una sensació visual d'elevació i d'equilibri.
- **Línies obliqües o inclinades:** La direcció inclinada transmet inestabilitat i moviment. Aquests dos aspectes donen a les línies inclinades un efecte visual de dinamisme.

La línia recta

És poc freqüent a la naturalesa, on predominen les línies corbes (l'univers en la seva totalitat és corb) però molt abundant en l'entorn humà, que les necessita per donar estabilitat a les seves creacions.

Horitzontal

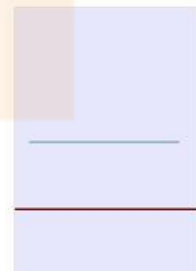

Vertical

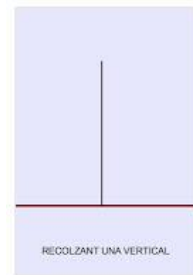

Obliqua

La línia recta **horitzontal expressa** equilibri, calma, repòs. No hi ha estabilitat sense una línia recta horitzontal de referència, una línia d'horitzó, ja que ens movem en un plànol horitzontal.

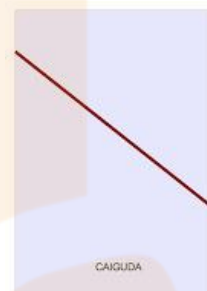

La línia recta **vertical suggereix** elevació, moviment **ascendent**, activitat, espiritualitat. També expressa equilibri , però inestable, com si estigués a punt de caure. Això es pot corregir amb altres horitzontals de recolzament que els donaran estabilitat.

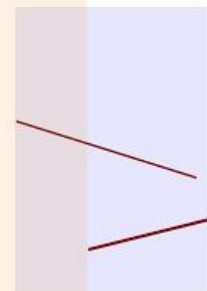
La línia **obliqua expressa** tensió, inestabilitat, desequilibri, moviment:

A Occident, per la nostra manera de llegir d'esquerra a dreta i de dalt a baix, l'interpretem així:

Les línies que **entren i abandonen** un **format reforcen** la sensació de moviment en la direcció en que ho fan.

Si pel contrari, el punt inicial o final de la línia està contingut dins del format, l'ull se centra en el punt on comencen o es detenen.

La línia corba

La línia **corba** és la més lliure i dinàmica de totes, poden **suggerir** des d'un moviment perfectament definit fins a un moviment caòtic, sense regles. Està molt associada al ser humà, que escriu i dibuixa quasi sempre amb línies corbes.

El traç

És l'element lineal format per la unió successiva de diferents línies. És la forma gràfica més humana, la que millor representa la nostra forma de dibuixar.

Un traç heretarà les propietats de les línies de les que estigui compost, existint traços rectes, corbs o mixtos.

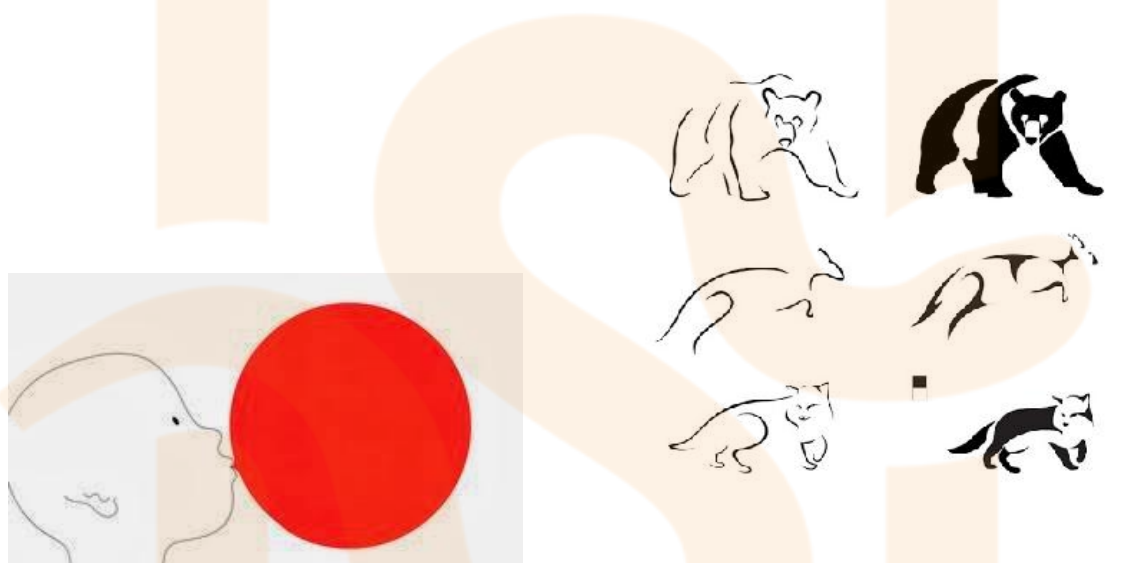
2.3. El pla

El **pla** està determinat per una línia recta que es desplaça lateralment. El pla és una superfície que té fixats els seus límits per una línia tancada que el limita exteriorment, el contorn.

El pla pot tenir una dimensió **geomètrica o orgànica**. La dimensió geomètrica ve delimitada perquè són formes construïdes amb escaires, regles i compàs, i les formes orgàniques estan delimitades per un contorn fet a mà alçada.

Els **valors expressius** del pla venen fixats per elements gràfics com la **forma**, el **color**, la **textura** i la **posició**.

Les formes **geomètriques** generen una sensació d'**ordre** i les **orgàniques** ens transmeten sensació de llibertat i **espontaneïtat**.

De la **línia** al **pla**

MONTBLANC
MEDIEVAL

El **pla**

2.4. El color

El color és una sensació que percebem gràcies a la naturalesa de la llum, a la resposta dels objectes on incideix i als nostres òrgans visuals.

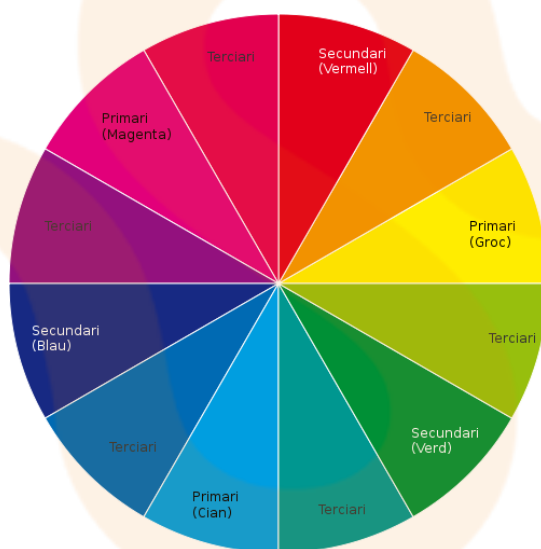
El color defineix la forma i el contorn dels objectes, completa la caracterització de les superfícies, transmet informació, comunica sentiments i evoca sensacions.

És un element molt important en la nostra vida diària per a poder comprendre els missatges visuals que ens arriben contínuament.

2.4.1. El cercle cromàtic

Per estudiar el color de forma racional és necessari que l'ordenem. Per això tenim el cercle cromàtic, és una manera senzilla de distribuir els colors en el pla que ens permet establir múltiples relacions entre ells.

El cercle cromàtic correspondria a l'ordenació bidimensional del color.

Els colors primaris

Els colors primaris són tres: el **groc**, el **magenta** i el **blau cian**.

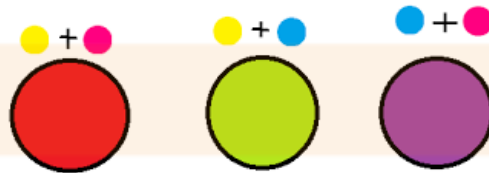
Els colors secundaris

Els colors secundaris s'obtenen de barrejar els colors primaris de dos en dos.

El **verd** surt de la barreja del groc i el blau cian.

El **violeta** neix de la barreja del blau cian i el magenta.

El **vermell** és el resultat de la barreja del magenta i el groc.

Colors complementaris

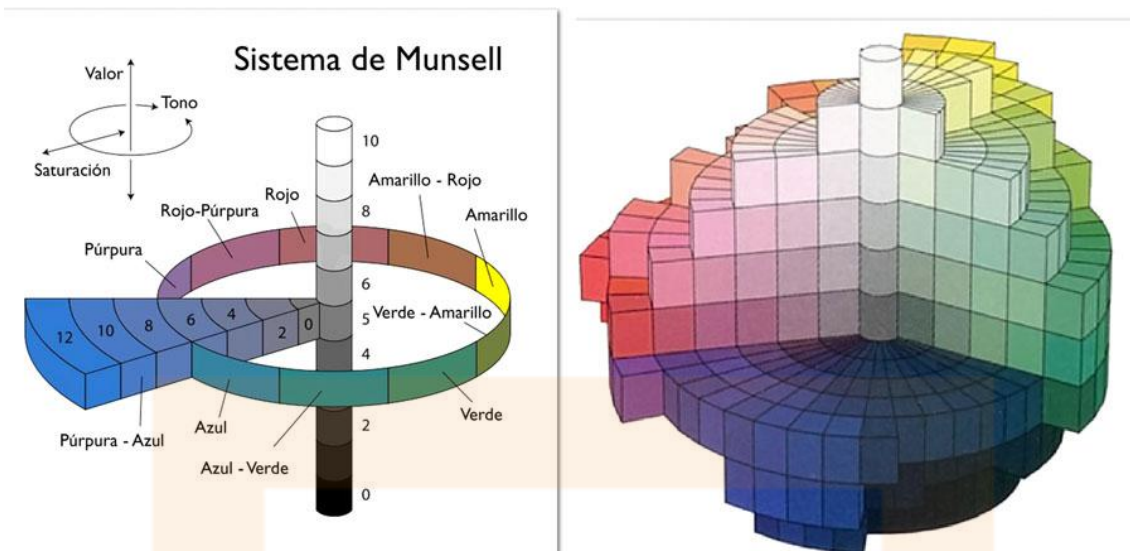
Són els que es troben oposats en el cercle cromàtic, entre ells el contrast és màxim, per això es fan servir per crear composicions d'un gran impacte visual.

2.4.2. Ordenació del color en l'espai

Després d'una ordenació bàsica com és el cercle cromàtic, és necessari anar més enllà en l'estudi del color a través d'un model espacial, el model de l'arbre dels colors de Munsell.

La gamma cromàtica s'ordena a l'entorn de tres eixos. Cada color es mou o es modifica segons tres direccions o qualitats específiques: To o color, Lluminositat o valor, i Saturació o intensitat.

To o color

El to és la qualitat que permet classificar els colors com a groc, verd, blau, violeta, vermell...i tots els matisos que es puguin donar, verd blau, blau violeta, vermell taronja...

Són uns matisos "circulars", com el cercle cromàtic. Per fer-ne el seguiment de cada color/matís seguirien un moviment circular.

El matís és la possibilitat de modificar un color pur cap a cadascun dels sentits del cercle cromàtic sense perdre la puresa del color.

El blau es pot tornar més verd o més violeta.

Lluminositat o valor

La lluminositat o valor d'un color és el grau de claredat o obscuritat que té un color, és a dir, la quantitat de blanc o negre que conté el to.

La variació de valor o lluminositat s'aconsegueix barrejant a un color pigment blanc o negre.

Saturació o intensitat

La saturació o intensitat d'un color és el grau de puresa d'ell mateix. Els colors molt saturats o de forta intensitat són els més brillants i vius que es poden obtenir: els pigments purs.

2.5. La forma

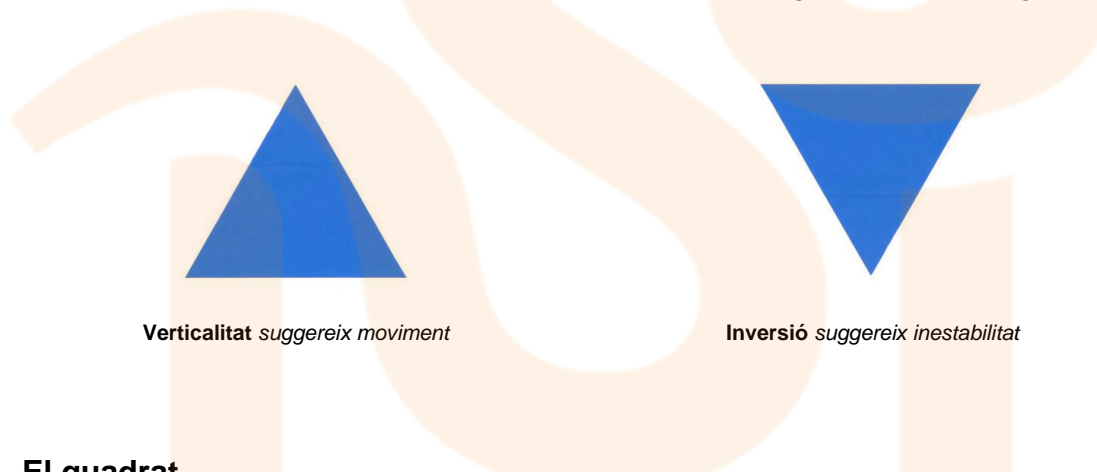
Les formes gràfiques ocupen un espai i posició determinats sobre el pla, constitueixen un conjunt d'elements geomètrics lineals que són el fonament essencial de la forma.

De totes les formes geomètriques imaginables, les que es fan servir més habitualment, les que es repeteixen més a la naturalesa, les que permeten una major modulació del pla són, el **triangle**, el **quadrat**, i el **cercle**.

El triangle

El triangle equilàter és una forma estable i sòlida. Els costats estan en tensió constant cap als vèrtex. Si s'accentua la seva verticalitat, suggereix moviment i elevació; si s'inverteix, inestabilitat. En les dues posicions simbolitza l'agudesesa i la intel·ligència.

Verticalitat suggereix moviment

Inversió suggereix inestabilitat

El quadrat

És la forma més modesta i alhora la més estable i precisa. La seva estructura és rígida i compensada en les seves tensions. Degut a la seva singular estructura, el quadrat ofereix grans possibilitats de creació d'altres formes derivades d'ell. Simbolitza la fiabilitat, la rectitud, i la honestat, representa la solidesa, l'ordre de l'univers i l'equilibri.

Estabilitat suggereix solidesa, ordre, equil·libri, rectitud i fiabilitat

El cercle

És la més harmònica i perfecta de totes les formes. En ell la força i la tensió s'irradien simètricament en totes les direccions. Simbolitza el que és íntim, la perfecció i l'infinit.

Harmonia, suggereix intimitat, perfecció, infinit

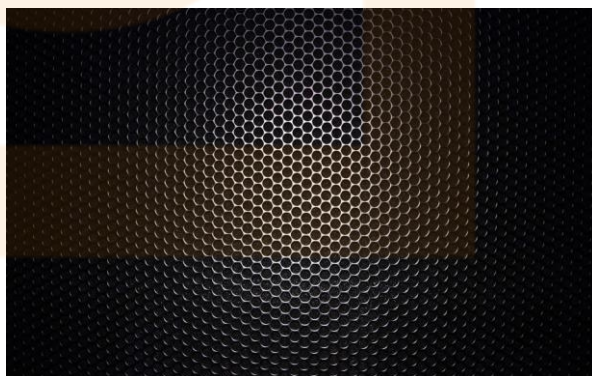
2.6. La **textura**

La textura és el signe gràfic que comunica l'aspecte perceptiu visual i tàctil d'un objecte. Es poden representar per mitjans manuals o tècnics.

És l'estructura material d'una superfície. Pot ser pròpia de la matèria o bé elaborada d'una manera artificial. La textura és una característica de les superfícies que es percep a través dels sentits del tacte i la vista.

En un principi, la textura és una **qualitat tàctil**: si passem la mà per damunt d'un tronc sentirem la rugositat de l'escorça.

També és una **qualitat visual**: si veiem una planxa metàl·lica foradada sabem que té una textura suau i freda. Aquesta doble qualitat tàctil i visual la tenim gràcies a l'aprenentatge que vam fer de petits.

Mostra de Textures

Mostra de Textures

Quan veiem una textura ens evoca cap a una sensació, la que vam tenir quan vam toca aquella superfície.

Podem classificar les **textures** com a:

- Naturals i artificials
- Orgàniques i geomètriques.

2.6.1. Textures naturals i artificials

Naturals

Són les **textures** que tenen tots els elements de la naturalesa: Pedres, escorça, fulles, herbes, fruites, plomes...

El color i la llum són dos factors que ens ajuden a definir millor la textura d'un element natural.

La **textura** de la pell d'una llimona és semblant a la de la taronja, i és gracies al **color** que les distingim.

La **llum** ens ajudarà a accentuar la textura gràcies a la major definició de la superfície.

Artificials

Estan creades per les persones a partir de la reproducció de textures naturals amb la finalitat de decorar, transmetre sensacions, i per obtenir funcions d'utilitat.

2.6.2. Textures orgàniques i geomètriques

Orgàniques

Són les que s'organitzen seguint les lleis naturals. Els elements que les constitueixen són irregulars, de mida, posició i ordre variable. Posseeixen una microestructura on s'observa un procés d'expansió no voluntari, i això fa que produeixi un efecte de generació orgànica i capriciosa.

Geomètriques

S'organitzen d'una forma regular i ordenada, natural o intencionadament. Poden ser naturals i trobar-se en la natura i poden ser creades a partir d'elements geomètrics.

3. Elements estructurals i compositius del llenguatge visual

3.1. La repetició, l'ordenació i La composició modular

Repetició, creació modular

Un **mòdul** és una forma, tridimensional o plana, que ha estat creada per a ser repetida i combinada amb ella mateixa, i construir així una forma composta més gran.

El **mòdul** es repeteix en el mateix disseny encara que canviï de mida, color o posició.

La presència dels mòduls unifica el disseny i poden ser descoberts en quasi tots els dissenys. Un disseny pot contenir més d'un conjunt de mòduls.

---

el mòdul i la xarxa

L'ús de **formes modulares** és molt utilitzada, sobretot per la indústria actual, ja que les formes es poden **fabricar de forma seriada**. A l'hora de la construcció de **formes modulares** el **mòdul afavoreix l'organització compositiva** i permet establir clarament els paràmetres constructius i establir models determinats.

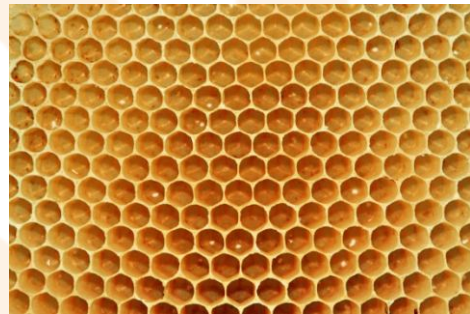
El disseny de molts objectes, mobles, joguines, paviments, estampats per a papers, teixits, estan dissenyats a partir de formes modulares ja siguin tridimensionals o bidimensionals.

el mòdul i la repetició (formes seriades)

Repetició del mòduls.

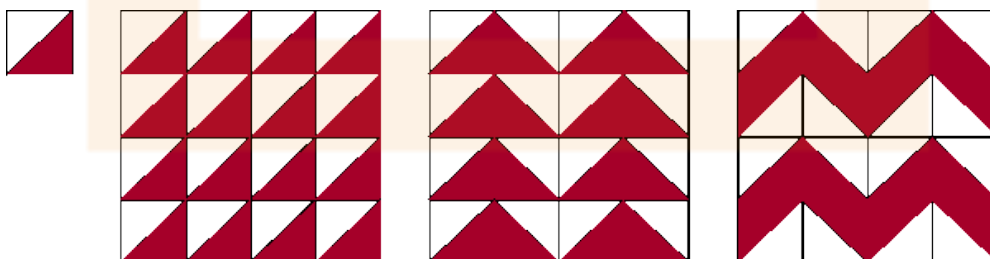
Les formes **modulars** apareixen en algunes **estructures naturals**, com les bresques de les abelles o els grans del blat de moro en una panotxa.

el mòdul i la repetició (formes naturals)

La **repetició** és el **mètode** més **simple** per a el **disseny**: les columnes i les finestres en arquitectura, les potes d'un moble, el dibuix sobre una tela, les rajoles del terra, són exemples clars de repetició.

La repetició de mòduls **aporta** normalment una immediata sensació d'**harmonia** que tendeix a unificar el disseny. Cada mòdul que es repeteix és com el compàs d'un ritme.

el mòdul i la repetició (harmonia)

el mòdul, la repetició (disseny cartell)

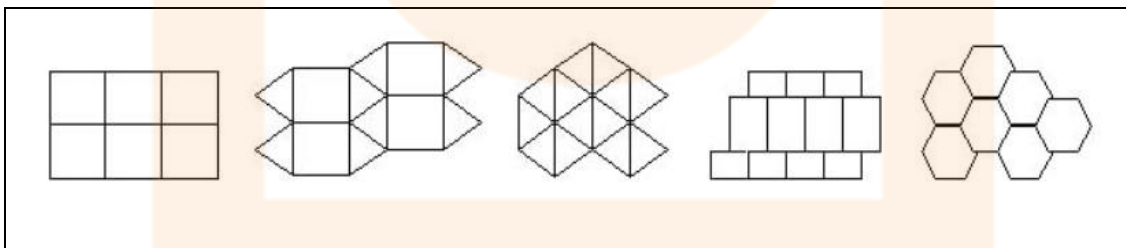
Ordenació i composició, Les xarxes

Les **xarxes modulares** són **les estructures** creades per la repetició d'un mòdul que es fan servir en el disseny per ordenar les formes.

Aquestes xarxes estan formades per polígons que no deixen cap espai buit com són el quadrat, el triangle i l'exàgon.

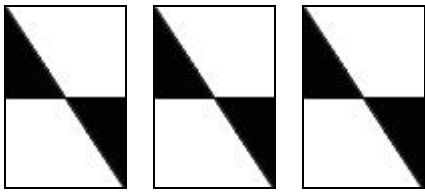
Les xarxes modulares es construeixen a partir d'un mòdul que es combinarà amb molts d'altres iguals per a cobrir completament una superfície.

Les xarxes modulares bàsiques es construeixen normalment a partir de figures geomètriques que permeten l'encaix entre elles. Es poden combinar entre si o amb altres. Normalment s'utilitzen els triangles, els quadrats i els hexàgons normalment regulars i també els rectangles i els rombes.

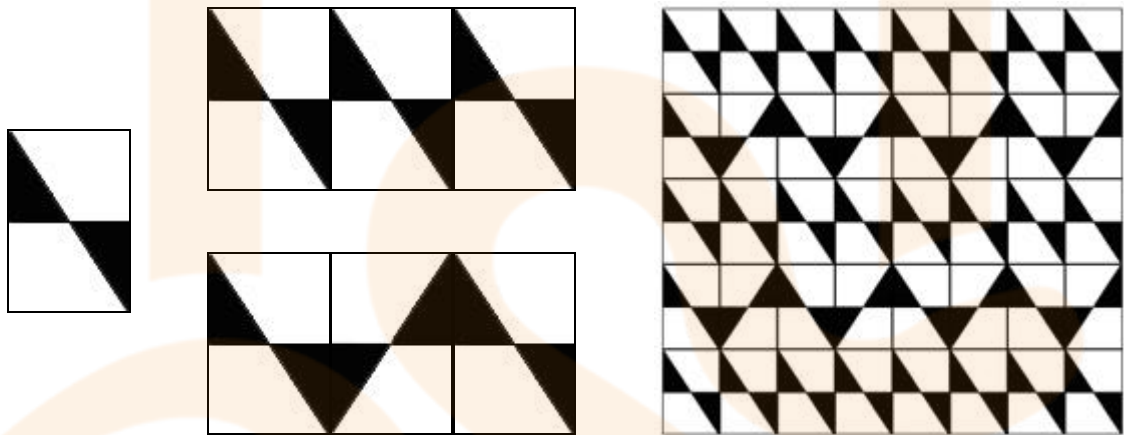
Les xarxes

A l'**interior** d'aquestes **formes geomètriques** s'hi poden **realitzar grafismes** que generin, un cop els mòduls combinats, una nova imatge de conjunt, a partir dels elements repetits.

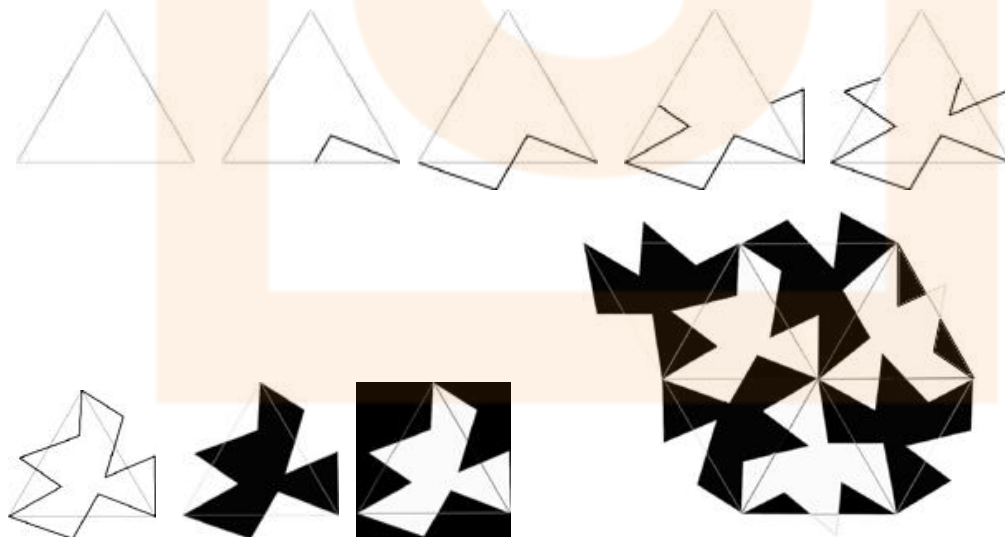

Les xarxes (el disseny de mòduls)

Moltes vegades el disseny de mòduls tridimensionals es fa a partir de la modificació de les formes geomètriques simples, tot tallant i afegint parts d'aquestes.

Les xarxes (la composició de mòduls)

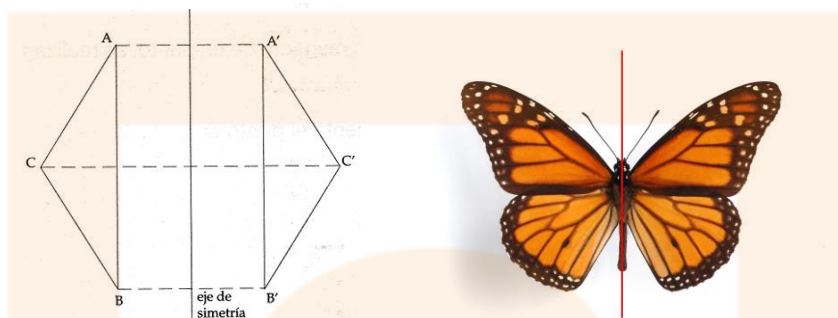
Les xarxes (la composició de mòduls)

3.2. La simetria

La simetria ordena una composició a parts iguals. Dóna harmonia a la composició en unificar i organitzar les parts de la imatge.

Simetria axial

És la forma de composició simètrica més comuna. Per mitjà d'un efecte de superposició dues figures simètriques sempre es poden fer coincidir o superposar respecte a un eix central imaginari, anomenat eix de simetria.

Simetria radial

Tots els eixos de simetria conflueixen en un punt, anomenat centre de simetria. Aquest tipus de simetria presenta tots els elements un al costat de l'altre del centre de simetria i es repeteixen amb un registre rítmic basat en la repetició regular d'elements.

3.3. El dinamisme

Si analitzem una imatge tot observant-la amb atenció intentant "desmuntant-la peça a peça" fins a arribar a individualitzar les relacions que es donen entre elles, descobrim que tot el conjunt està fonamentat en operacions molt simples.

El resultat de la suma d'aquestes operacions són figures més complexes. Alhora aquestes figures, o mòduls, també poden originar moviment.

Tots els elements bàsics del llenguatge visual, es poden organitzar per formar "un tot", la manera, el ritme en que es desenvolupa la composició en funció de les forces expressives, de la intensitat i del moviment, determinen la força dinàmica de la imatge resultant.

El concepte "dinàmic" està inclòs en tots aquest usos d'elements del llenguatge visual que generen sensació de moviment, d'energia, de força, d'expansió...

3.4. La **deconstrucció**

Explicada d'una manera molt senzilla, la deconstrucció és “construir de nou”. A partir de la realitat creada, iniciar un procés de canvi creatiu, no destructiu, fent aportacions que vagin més enllà de les estructures creades.

Deconstruir consisteix, en efecte, a desfer, a desmuntar una cosa que s'ha edificat, construït, elaborat, però no amb vista a destruir-la, sinó per a comprovar com és feta, com s'acoblen i s'articulen les seves peces, quins són els estrats ocults que la constitueixen, i també quines són les forces no controlades que, finalment, donen pas a unes possibilitats d'esmena i, fonamentalment, de nova creació, entenent-ho com el revulsiu de noves idees o conceptes artístics.

Reflexions sobre la deconstrucció, Josep Altimira

4. La **Composició**

Composar és organitzar els **elements bàsics del llenguatge visual** (punts, línies, plans...) juntament amb els **elements estructurals i compositius** (repetició, ordenació, simetria, dinamisme...).

És un procés mitjançant el qual s'ordenen i organitzen els elements d'una imatge per crear un efecte concret (ordre i unitat, desordre i dispersió).

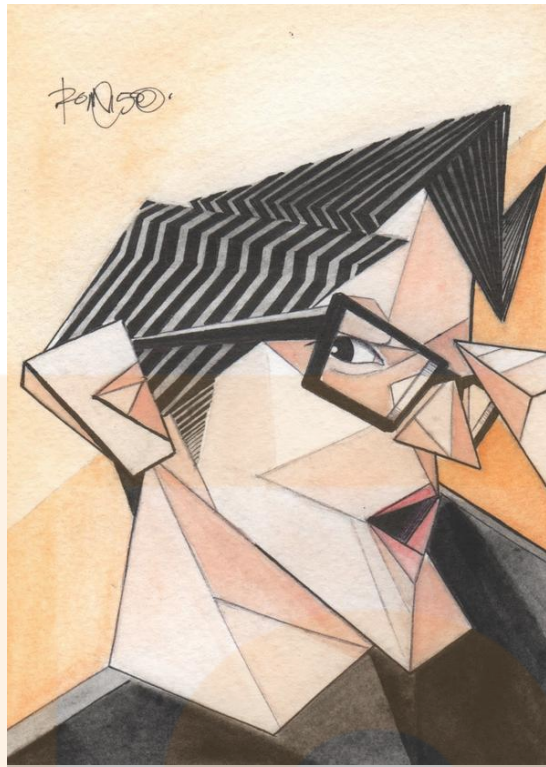
Un exemple:

La **línia** és un **element bàsic del llenguatge visual**.

Amb un **conjunt de línies** situades seguint un **ordre compositiu** d'un **element estructural** podem crear una forma.

L'il·lustrador Jerome Fleming, conegut com a Kulorbandit mitjançant fa un ús de les línies per crear formes precises que configuren retrats. Construeix cares a partir de la línia.

 Il·lustracions de Jerome Fleming, Kulorbandit

□ Jerome Fleming, **Kulorbandit**

□ Jerome Fleming, **Kulorbandit**

□ Jerome Fleming, **Kulorbandit**

□ Jerome Fleming, **Kulorbandit**

Unitat **5** Material annex

Bidimensió: Disseny Gràfic (2)

Dins de l'apartat de **Matèria d'estudi** trobaràs altres fonts i documents que també formen part del material necessari per estudiar el Lliurament5.. Aquest material complementa i amplia els apunts de la Unitat1.

Els recursos i les seves fonts

Els materials que podeu trobar en aquests apunts han estat confeccionats a partir de diferents fonts:

- ✓ Recursos propis de la professora Montserrat Vallverdú
- ✓ Material web